

PTOL. SKLEPO DRAGOCELNO

II - 1963
126

S P L I T
BRINSKO-FRANKOPANSKA 7

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA III

MAKARSKA 1963.

ŠTO OČEKUJEMO OD KONCILIA

Malo pred svoju smrt naglasio je biskup Mahnić da ljude ne valja odbijati, nego predobivati za Krista. Borba protiv protivnika »bez obzira i bez milosrđa« ne vodi istinskom uspjehu Božje stvari. Kao što je apostol Pavao sebe učinio robom svih da što više ljudi predobije za Krista, tako je i današnji Papa Ivan XXIII drugom Vatikanskom crkvenom saboru dao opći, sveobuhvatni, zaista-ekumenski značaj. Možemo se, dakle, nadati da, čuvajući zaklad Kristove nauke i katoličke dogme — ne će biti anatema, nego da će biti naglašena potreba međusobnog razumijevanja i poštivanja onih koji vjeruju u Krista. Pa i oni koji ne prestaju vikati »Crucifige, crucifige eum!« ne će se obratiti pod udarom anateme, jer zaista ne znadu što čine.

Mnoge izjave i mnogi čini Pape Ivana XXIII pobuđuju opravdanu nadu da će *Concilium oecumenicum Vaticanum secundum* za katoličku Crkvu, za sve kršćane i za čitav svijet predstavljati primjenu Kristovih načela na današnjicu i sutrašnjicu, koje se toliko razlikuju od prošlih vremena. Kad je riječ o liturgiji, danas više nema spora o tomu da vjernike treba približiti liturgiji i liturgiju vjernicima. Problem se sastoji samo još u tomu kako to postići. S tim je pitanjem drugi Vatikanski koncil ozbiljno suočen i dana mu je, pred svim ostalim pitanjima, vremenska prednost. Što možemo, dakle, očekivati od koncilskih zaključaka u tom pogledu?

Teško je vjerovati da će koncil u svim pojedinostima izmijeniti tekst i rubrike obrednih knjiga. To će, vjerojatno, biti zadaća postkoncilijarnih stručnih komisija i Kongregacija. Koncil će moći dati samo opći okvir tih promjena, opće direktive, koje će, po odredbi koncila i Sv. Stolice, postkoncilijarna radna i stručna tijela provesti u život. Tu će, vjerojatno, već u samom tekstu obrednih knjiga, biti primijenjene upute i odredbe koncila o opsegu i načinu sudjelovanja vjernika kod

svetih čina. Tako očekujemo novo izdanje Misala, Pontifikala, Obrednika, Brevijara. Ali prije nego potanje razmotrimo što možemo očekivati od ovih novih postkoncilijarnih izdanja rimskih obrednih knjiga treba da se sjetimo da II. Vatikanski koncil nije samo sabor »latinske Crkve« o kojoj govori kan. 1. i 2. sadašnjeg crkvenog zakonika razlikujući »latinsku Crkvu« od »istočne« (sjedinjene). Sadašnji je crkveni sabor ekumenskog karaktera, te obuhvaća i t. zv. »latinsku« i »istočnu« (sjedinjenu) Crkvu bez razlike obreda, jezika, narodnosti, boje i rase. Možemo dakle pretpostaviti da će Konstitucija II. Vatikanskog koncila o liturgiji imati opće-katolički, ekumenski značaj i da se ne će ograničiti na uski okvir rimskoga obreda. Jer katolici drugih obreda, nesamo istočnih, nego i »latinskih«, osim svojih nekih specifičnosti u vanjskim oblicima koji su se razvili prema različitim prilikama u različitim krajevima i kulturama, imaju bitno ista prava, bitno iste dužnosti i bitno iste potrebe na liturgijskom području kao i katolici rimskog obreda. Očekujemo, dakle, da će koncilna konstitucija o liturgiji u svome općem dijelu imati pred očima katolike cijeloga svijeta i pripadnike svih katoličkih obreda, a ne samo rimskog. Katolici ostalih obreda nisu i ne mogu biti smatrani ili tretirani kao katolici drugoga ili trećega reda. U posebnom dijelu konstitucije ima tada mjestu primjeni općih načela na pojedine obrede, pa tako i na rimski obred i rimske obredne knjige. Mnogo je važnije da koncil utvrdi opća načela o liturgiji, koja važe za sve obrede, nego da se upušta u rješavanje sitnih konkretnih pitanja rimskog obreda. Ne tajimo da u rimskim obrednim knjigama imaju stvari, tako u tekstu, kao i u rubrikama, koje treba izmijeniti. Imaju dosta toga. Ali prije svega treba naglasiti opće i jasne principe kojih se u reviziji i reformi liturgijskih knjiga treba držati. To je ono osnovno što očekujemo na liturgijskom području od II. Vatikanskog koncila.

Opća je želja da liturgijske funkcije budu u svom vanjskom obliku pojednostavnjene, lišene onih privjesaka koji kadšto daju dojam kao da se ne radi o bogoslužju, nego o »ljudoslužju«. Ceremonije i tekstove koji su nastali u sasvim drugačijim okolnostima, a današnjem su čovjeku nerazumljivi, te pobuđuju čuđenje ili nelagodnost, treba izostaviti ili zamijeniti. To vrijedi na pr. za neke ezorcizme kod krštenja, za blagoslov zaručnice u misi *pro sponso et sponsa*, za svečano odrešenje od izopćenja. Legendarnog, quasi-sujevjernog, pseudomističkog balasta treba se potpuno riješiti.

Očekujemo da će koncil u jedno sakupiti i sažeti sve ono što su o liturgiji i liturgijskom životu u različitim zgodama objavili rimski biskupi u ovom stoljeću, počevši od sv. Pija X. do današnjega pape Ivana XXIII. i da će sve to primijeniti na sve katoličke obrede. Osim revizije i nove redakcije liturgijskih knjiga smijemo, držim, očekivati da će koncil u svoju konstituciju o liturgiji unijeti i princip da liturgija, a naročito njezin vrhunac, sv. misa, nije isključivo svećenička stvar, jer u njoj imaju da po samoj njezinoj prirodi, osim svećenika i klera, na njima svojstven način, aktivno sudjeluju i prisutni vjernici. To je, možda, još pred nekoliko decenija bila nečuvena stvar. Danas je to i liturgijski-naučno i autoritativno sa strane Sv. Stolice principijelno prihvaćeno kao neophodni postulat zbiljskog kršćanskog života i pojedinca i cijele crkvene zajednice. Nažalost, to je shvaćanje još uvijek daleko od velikog dijela klera i od našega vjernoga puka. Trebat će, dakle, da koncil dade poticaja kako bi se i kler i vjernici na prikladan način poučili o liturgijskim funkcijama kojima Crkva posvećuje naš život od rođenja do groba, a naročito o sv. misi koja posvećuje svaki naš dan, svaku sedmicu, svaku godinu čitavog našeg života. Kao što je Sv. Stolica upravo na liturgijskom području, da olakša rad koncila, već unaprijeg dala različite propise koji utiru put novom shvaćanju, tako je nedavno u Rimu osnovan novi liturgijski institut u kome će budući profesori liturgike na fakultetima i u bogoslovijama steći potrebno znanje za svoj budući rad.

Liturgijska pouka klera i vjernika nije sama sebi svrha. Ona ima da priredi tlo »novom«, ustvari iskonskom shvaćanju liturgije kao javnog, zajedničkog bogoslužja klera i vjernika. Nadamo se da u skoroj budućnosti vjernici ne će samo »slušati sv. misu« niti samo »prisustvovati sv. misi«, nego će zaista, zajedno sa svećenikom »moliti svetu misu«, jer je to nesamo svećenikova, nego i njihova žrtva. I ne će vjernici ili umjesto njih kor pjevati »kod svete mise«, nego će izmjenično sa svećenikom i korom »pjevati svetu misu«. To je pred više od četrdeset godina, kad je kod nas prvi put izrečena ova misao i želja, zvučilo kao revolucionarno fantaziranje. Danas smo tako daleko da od koncila očekujemo opću proklamaciju ovog principa sv. Pija X. i otvaranje putova kako se u ne tako dalekoj budućnosti može postići da vjernici, na prikladan i njima svojstven način, zajedno sa svećenikom mole i pjevaju sv. misu.

Osim liturgijske pouke klera i vjernika nužna je pretpostavka za sve to da se sveti čini, barem djelomice, ukoliko se

izravno odnose na vjernike, obavljaju na vjerničina razumljivom živom narodnom jeziku. Sveta braća Ćiril i Metodije nisu prvi u rimski obred uveli narodni jezik. Zapravo je to već 600 godina ranije učinio sam Rim, kad je dotadašnju grčku liturgiju zamijenio latinskom, jer rimska periferija, robovi, zaseoci oko Rima, nisu vladali grčkim jezikom. Latinski je tada, i u samom Rimu, unutar zidina, bio *lingua vulgaris*. Taj je pučki jezik preuzela rimska crkva kad je prodrla izvan gradskih zidina, u kampanju, u zaseoke, među robove, jednom riječi u široke slojeve puka. Ova je *lingua vulgaris* zamijenila aristokratski grčki jezik u liturgiji i postala je crkvenim, liturgijskim i opće-kulturnim jezikom zapadnog rimskog carstva. Ali rimskog carstva davno već više nema, a široki slojevi vjernika po katoličkom svijetu danas već ni inteligencija, ne govore i ne razumiju latinski. Živi narodni jezici bili su dugo vremena, u usporedbi s latinskim, *lingua vulgaris*. Tijekom kasnog srednjeg vijeka živi su jezici, jedan za drugim, postajali književnim jezicima. Samo su još lokalni i regionalni dijalekti i žargoni ostali *lingua vulgaris*. Tako se davno već ne može kazati da je talijanski, francuski, engleski, njemački, hrvatski, ruski, češki i t. d. *lingua vulgaris*. To su kod nas Hrvata naši dragi kajkavski, čakavski, ikavski dijalekti ili načini govora. Puk, pa i mi sami u svakidašnjem životu, govorimo ovim pučkim jezikom, ali inače se služimo književnim načinom izražavanja koji se ustalio u školama, u lijepoj i naučnoj literaturi. Tačno je, da u pravnom smislu vrijedi maksima: *ratio legis non est lex*, pa kad je prestao postojati razlog zašto je neki zakon donesen, time još ne prestaje i sam zakon. Ali je tačno i to da je zakon *ordinatio rationis ad bonum commune obtinendum*. Kad je, dakle, jednom postavljeno načelo sudjelovanja vjernika u liturgijskim funkcijama, posebice kod svete mise, tada će razboriti zakonodavac na prikladan način izmijeniti zastarjele zakonske propise koji onemogućuju ono što se želi postići. To je u našem slučaju sudjelovanje vjernika u svetim činima. Kako će naši vjernici u Ćučerju aktivno sudjelovati u latinskoj misi, kad nitko od njih ne zna latinski? Zato s pravom očekujemo od koncila da će u tom pravcu dati direktivu kako bi se liturgijsko zakonodavstvo gledom na liturgijski jezik prilagodilo novim pastoralno-liturgijskim potrebama koje se nikad više ne će izmijeniti u smislu latinizacije. Ili, drugim riječima: kao što je nekad, krajem trećeg i početkom četvrtog stoljeća, latinština, koja je tada bila *lingua vulgaris*, postala liturgijskim jezikom, tako smijemo očekivati

da će i sada živi narodni književni jezik, u stanovitom opsegu i uz stanovite uvjete, prestati biti tretiran kao neki prezreni vulgarni jezik koji nije dostojan da bude i liturgijski. Smatram da se ne varam ako kažem da je na domaku vrijeme kada će uz latinski, živi narodni književni jezik na području rimskoga obreda biti liturgijski jezik. U tome prednjačimo u cijeloj Crkvi mi Hrvati. Možemo biti ponosni na to ali ne smijemo napuštati liturgijski teren, pa mjesto liturgijskih tekstova »kod mise« pjevati nešto treće, samo u sebi dobro ili loše, ali strano samoj sv. misi kako je služi svećenik kod oltara. Time se stvara pučka pobožnost »kod mise« koja bi bila razumljiva tamo gdje se misa služi isključivo latinskim jezikom što ga puk ne razumije. Ali takove su paraliturgijske pobožnosti pod misom kod nas i s pravnog i s faktičnog gledišta potpuno neosnovane. Mjesto da vjernike vode k oltaru one ga od njega stvarno odvođe.

Uvriježilo se mišljenje da nedjeljom i blagdanom treba »slušati svetu misu«. Tako još uvijek glasi crkvena zapovijed. Ušlo je u običaj i to da se o sv. misi govori samo kao o nekrvnoj žrtvi Novoga zavjeta kojom se obnavlja Isusova krvna žrtva na križu. Ne poriče se, doduše, izrijeком euharistijski karakter sv. mise, ali se ponajčešće u praksi mimoilazi. Čak je još pred dva-tri decenija kod nas službeno žigosana kao nepravovjerna rečenica da je sv. pričest sastavni dio sv. mise. Kao da se zaboravilo da je sv. misa obnavljanje posljednje večere, a k tomu, dakako, i Isusove žrtve na križu, koja je uslijedila drugi dan iza posljednje večere. Očekujemo, dakle od koncila da će naglasiti euharistijski karakter sv. mise u kojoj je pohranjen izvor svake svetosti, tijelo i krv Gospodina našega Isusa Krista koji se za nas žrtvovao na križu. Vrhunac sudjelovanja vjernika kod sv. mise sastoji se upravo u pričešću Tijelom Gospodnjim. Pričest nije sakrament odijeljen od sv. mise, nego je stvarno njezin sastavni dio. Riječ je, naglasujem, o pričesti vjernika. Pa i onda, kad se vjernici pričešćuju izvan mise, ta je pričest ustvari samo kao neko produženje sv. mise.

U krajevima gdje su katolici pomiješani s protestantima mnogi žele da bi koncil i u rimskom obredu kod nekih osobitih zgoda dopustio pričest pod jednom i drugom prilikom. Dogmat-ski tu nema teškoća. Neugodne historijske uspomene ne treba evocirati. Praktički razlozi, radi kojih je uvedena pričest samo pod prilikom kruha, sami će od sebe ovu novost, ako je koncil dopusti, ograničiti na rijetke slučajeve. Kod nas, mislim, jedva će se netko iz zbiljske pobožnosti htjeti poslužiti ovakovom povlasticom, ako bude dana. Uostalom svatko i sada ima pravo

da primi svetu pričest iz pobožnosti pod objema prilikama prema grko-katoličkom obredu. Čini mi se da se to vrlo rijetko događa. Ali moramo razumjeti razloge onih koji to žele postići i poštivati njihove želje.

Osobito u vezi s velikim katoličkim sastancima i euharistijskim kongresima naglasuje se potreba koncelebracije. Svakako bi dobro organizovana i uvježbana koncelebracija bila ljepša i dostojnija nego (blago rečeno) ona žurba i nervoza velikog mnoštva celebranata uz maleni broj oltara i nestašicu crkvenog posuda, paramenata, ministranata i vremena. Ipak su i s koncelebracijom skopčane nemale praktične teškoće. Možda će koncil, kao i druge neke stvari, prepustiti biskupskim konferencijama, odnosno mjesnom Ordinariju, da od slučaja do slučaja primijene opći indult koncelebracije, ako koncil principijelno uvaži razloge koji se iznose u prilog koncelebracije u stanovitim prilikama.

Po svoj će prilici koncil zauzeti stanovište i u pitanju reforme kalendara. Ta se reforma traži uglavnom iz razloga što ih diktira svjetska ekonomika. I Crkva ima svojih razloga da pomišlja na novo uređenje kalendara po kojem bi svaki dan u tjednu padao u tačno određeni dan u mjesecu. Tako bi otpalo izvjesno sukobljavanje *Proprium de tempore* s *Proprium sanctorum*. Ne bi bilo više pomičnih svetkovina. Svaka bi svetkovina, pa i Uskrs, padala svake godine tačno u isti dan u tjednu i u isti dan u mjesecu. Rubrike bi o okurenciji i konkurenciji blagdana bile sasvim jednostavne. Božić bi bio svake godine 25. prosinca uvijek u isti dan u tjednu. Uskrs bi bio uvijek u određenu nedjelju na isti dan početkom travnja. Prema tomu bi se ravnale i sve ostale pomične svetkovine. Ne znam, hoće li se koncil odlučiti za koji od predloženih sistema novoga kalendara, ili će samo izjaviti svoju saglasnost da se ta reforma provede, možda u UNO, i svoju spremnost da opće prihvaćenu reformu preuzme kao osnovicu za novo uređeni liturgijski kalendar u postkoncilijarnom misalu i brevijaru. Ovo mi se drugo rješenje čini vjerojatnijim.

»Liturgisches Jahrbuch« što ga izdaje Liturgijski institut u Trieru donosi u 3/4 svesku 1962, 181—206 opsežnu studiju Heinricha Renningsa »Liturgia reformanda«. Autor je u 20 tačaka sakupio teze o reformi rimskog obreda kako proizlaze iz dokumenata Sv. Stolice i javno izraženih želja i očekivanja iznesenih u njemačkoj publicistici 1961. uoči koncila. Čitava je studija vrlo objektivna, potpuno ekvilibrirana, da tako kažem »naučno indiferentna«, veoma instruktivna. Premda daje samo

isječak općih očekivanja po katoličkom svijetu, može se reći da predstavlja srž onoga što od II. Vatikanskog koncila očekuju katolici cijeloga svijeta koji nisu opterećeni balastom davno prošlih i preživjelih vremena, nego su svjesni sadašnjosti i gledaju u budućnost.

Koncil će, bez sumnje, na liturgijskom području u svojim odlukama i direktivama dati sintezu opravdanih želja i očekivanja po cijelom katoličkom svijetu prepuštajući biskupima da ih u provođenju prilagode posebnim prilikama svoga kraja. Na tridentskom su crkvenom saboru, pred 400 godina, zagrebački biskup Drašković i zadarski nadbiskup, koji nije bio hrvatske narodnosti, otvoreno zastupali opravdanost stanovite primjene narodnog jezika u liturgiji, premda to u tadašnjim okolnostima nije bilo popularno. Uvjereni smo da će i sada naši biskupi, u neizbježnom sukobu različitih mišljenja i tendencija, u pogledu liturgijske obnove zauzeti ono stanovište koje je osnovano na opće priznatim rezultatima liturgijske nauke i na liturgijsko-pastoralnim potrebama svih nas i naših vjernika. Mi ne tražimo da se odbaci sve ono staro, ali očekujemo da se časna liturgijska baština prilagodi potrebama novog života. To je učinio Grgur Veliki, to je učinio sv. Pijo V, to može učiniti i Ivan XXIII i koncil što ga je sazvaio.

Pred šezdesetak godina tražio je rottenburški biskup W. Keppler, autor mnogo čitane knjige »Mehr Freude«, reformu različitih stvari u Crkvi. Optužili su ga s revolucionarstva. On je tada izdao raspravu »Wahre und falsche Reform«. Kriva reforma ili revolucija u Crkvi zabacuje sve staro i traži pod svaku cijenu novo, bez veze s prošlošću. Prava reforma ne zabacuje staro zato jer je staro, nego traži način kako će i starim i novim sredstvima unositi Krista u uvijek nove generacije.

Jedna knjižica mađarskog biskupa Prohaske stavljena je pred pola stoljeća, na pritužbu jednog njegovog dijecezanskog svećenika, na indeks. Govorila je o katolicizmu u modernom doba i o potrebi različitih reformi. Biskup Prohaska sâm je svojim vjernicima u svojoj katedrali s propovjedaonice proglasio indiciranje svoje knjige i odmah je povukao. Kasniji su događaji biskupu Prohaski dali pravo. Danas se vodi dijecezanski proces za njegovu beatifikaciju. Umro je udaren od kapi na »svojoj« propovjedaonici u sveučilišnoj crkvi u Budimpešti gdje je godinama mađarskoj katoličkoj inteligenciji na nov način propovijedao Krista, uz divljenje slučaja, a na zaprepa-

štenje onih krugova koji su još uvijek živjeli u davnoj prošlosti i nisu vidjeli sadašnjost ni slutili što donosi budućnost.

Nemojmo se čuditi, ako i na sadašnjem koncilu dođu do izražaja različita, pa i protivurječna mišljenja. To mora biti i ne može drugačije da bude. I ona zastarjela mišljenja s kojima se ne bismo mogli s našeg stanovišta složiti, imadu u usmjerivanju i stilizaciji koncilskih zaključaka važnu funkciju. Ona povezuju nove tendencije s prošlošću i tako pridonose organskom razvitku novih mjera i njihovoj pravilnoj odmjerivosti da ne bude preneglih skokova. Bez obzira, dakle, hoće li naša očekivanja u svemu biti ispunjena, zaključke koncila treba dočekati, kako ono nedavno reče bečki nadbiskup kardinal König, s optimističkim realizmom.

Dr DRAGUTIN KNIEWALD

IZMEĐU EPIFANIJE I PARUZIJE

(Život Crkve od prvog do drugog Bogojavljenja)

U Misalu ima šest nedjelja »po Bogojavljenju«. Tri posljednje daju lijepo uređenoj crkvenoj godini neku vrst putničkog raspoloženja. Katkada su, na početku godine, kao nedjelje po Bogojavljenju, a katkada, pri kraju godine, kao nedjelje »po Duhovima«. I to je jedan dokaz kako je u mističnom godišnjem ciklusu liturgije teško odrediti početak i svršetak, budući da se oba, tvoreći bespočetno i beskrajno Božje »vrijeme«, slivaju u jedno. Ovdje se uglavnom obraća pažnja na mijenjanje izgleda lica ovih nedjelja. Prema položaju u liturgijskoj godini ovaj se, u bitnim crtama nepromjenjivi izgled mijenja lagano no ipak zamjetljivo već prema tome da li u misnim pjesmama 3. nedjelje po Bogojavljenju prelazi preko tog lica blago i vedro svjetlo prvog Kristova dolaska u tijelu ili iz pjesama 23. nedjelje po Duhovima žari blistavilo Paruzije.

Evandjelje 4. nedjelje po Bogojavljenju govori o stišavanju oluje na jezeru. U bogojavljenjskom vremenu produžava ovaj odlomak neprekinuti niz Evandjelja prijašnjih nedjelja, budući da, poslije poklona mudraca, krštenja na Jordanu, Kristova nastupa u hramu, čuda u Kani i čudesnog ozdravljenja bolesnika, govori o naročitom bogojavljenju — osobnom bogojavljenju Sina Božjega koji je postao čovjekom. Kod stišavanja oluje Isus se pokazuje kao Logos koji je u tijelu postao vidljiv,